

ОЦІНКА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Національний авіаційний університет
просп. Космонавта Комарова, 1, Київ, Україна, 03680
E-mail: konitsula.t@gmail.com

Головна ціль системи забезпечення національної безпеки – це створення й підтримка необхідного рівня захищеності життєво важливих інтересів усіх об'єктів безпеки, який би гарантував сприятливі умови для безпечного розвитку особи та суспільства

Ключові слова: євроінтеграція; людина; національна безпека; національні інтереси; природа; суспільство.

Постановка проблеми

Особливістю сьогодення є постійна увага з боку держави до забезпечення її національної безпеки [7]. А саме, своєчасне виявлення, запобігання, захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток країни.

Оцінювання сучасного політичного, соціально-економічного, екологічного та енергоресурсного стану України визначає її актуальність в умовах євроінтеграції.

Мета роботи – аналіз державного управління і сучасних підходів до системи національної безпеки України в умовах євроінтеграції з урахуванням внутрішньої і міжнародної обстановки.

Аналіз публікацій

Відповідно до державного управління у сфері національної безпеки система національної безпеки є функціональною і відображає процес взаємодії цінностей, інтересів і цілей особи, суспільства та держави [3; 8].

У працях [4; 5] визначено напрями та механізми реалізації відповідної державної політики, зокрема, передбачається вдосконалення норм та принципів політичного життя, що впливають з євроінтеграційної стратегії України.

На сьогодні важливе значення для національної безпеки й захисту громадян від терористичних проявів має план заходів із протидії тероризму, що дозволить підвищити ефективність функціонування загальнодержавної антитерористичної системи [2; 6].

Інтеграція в європейський політичний, економічний і гуманітарний простір є стратегічним орієнтиром і системоутворювальним чинником розвитку України [1].

Система національної безпеки України

Систему забезпечення національної безпеки складають як державні, так і недержавні інститути, які із застосуванням теоретико-методологічних, нормативно-правових, інформаційно-аналітичних, організаційно-управлінських, розвідувальних, контррозвідувальних, оперативнорозшукових, кадрових, науково-технічних та інших заходів забезпечують реалізацію національних інтересів України, добробут народу й ефективно функціонування самої системи забезпечення національної безпеки.

До функцій системи забезпечення національної безпеки України належать:

- прогнозування та виявлення загроз та небезпек національній безпеці;
- розроблення і здійснення комплексу оперативних, тактичних і стратегічних заходів щодо управління загрозами та небезпеками;
- підтримання необхідного рівня забезпечення національної безпеки;
- забезпечення всезагальної і регіональної безпеки відповідно до міжнародних договорів, ратифікованих Україною.

Це тісно пов'язане з усіма напрямками, формами та проявами взаємодії в системі «природа – людина – суспільство». Пріоритетність указаних рівнів визначається дією багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів суб'єктивного та об'єктивного характеру, суспільних відносин, політичною системою, економічним укладом, станом зовнішніх зносин з іншими країнами та іншими чинниками.

Найважливішими серед них є тенденція зростання ролі соціальних факторів у житті людства та розуміння економічної природи проблем, які накопичилися в біосфері та вимагають для їх розв'язання спільних зусиль світового співтовариства, урахування внутрішньої та міжнародної обстановки [7].

Дестабілізація світових ринків, ускладнення ситуації у сфері міжнародної безпеки суттєво підвищує рівень ризиків і загроз для національної безпеки України. Зниження темпів економічного зростання розвинених країн не може не позначитися на стані української економіки, експортний складник якої дорівнює 56 % ВВП.

Усвідомлення цих проблем і необхідності розроблення нових основ принципово нової соціоєколого-економічної моделі розвитку суспільства залишається стратегічним пріоритетом державної політики.

Слід звернути увагу на подолання загроз та мінімізацію ризиків у сфері екологічної та техногенної безпеки. Унаслідок кліматичних змін, природних і техногенних факторів, порушень природоохоронного законодавства Україна несе значні втрати. Зокрема, критичний стан основних виробничих фондів збільшує ризик надзвичайних ситуацій техногенного і природно-техногенного походження та погіршує якість основних ресурсів життєзабезпечення. За дев'ять місяців 2012 р. в Україні зареєстровано 173 надзвичайні ситуації, з яких 97 техногенного, 60 природного походження та інші.

Актуальними залишаються проблеми захисту довкілля та забезпечення енергетичної безпеки [3].

Першочерговими завданнями державної політики щодо забезпечення енергетичної безпеки є уточнення енергетичної стратегії України на період до 2030 р. на засадах енергетичної безпеки, зокрема стосовно докорінного підвищення енергоефективності національної економіки, зменшення залежності України від імпорту енергоносіїв.

Євроінтеграційні прагнення

Для України інтеграція до Євросоюзу – це рух держави до стандартів реальної, діючої демократії та цивілізованого, соціально орієнтованого ринкового господарства, тобто від партнерства і співпраці до політичної асоціації та економічної інтеграції. Поки що Україна та Євросоюз погодилися інтенсифікувати політичні, безпекові, економічні і культурні відносини, включаючи транскордонне співробітництво та спільну відповідальність у запобіганні та врегулюванні конфліктів. При цьому швидкість прогресу у відносинах буде повністю залежати від зусиль України та конкретних досягнень у виконанні зобов'язань щодо спільних цінностей.

Саме тому органи державної влади повинні врахувати всі зобов'язання, що взяла на себе держава перед Євросоюзом та розробити ефективну зовнішньоекономічну політику, впровадити її у життя і лише після цього розраховувати на досягнення бажаних результатів [8].

Україна продемонструвала серйозність своїх євроінтеграційних прагнень, розпочавши у 2010 р. упровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 рр., у тому числі заходів із реформування політичної системи.

Упродовж 2010–2011 рр. здійснено низку практичних кроків із проведення конституційної, адміністративної, виборчої реформ, судової системи, боротьби із корупцією, що визначені пріоритетами Порядку денного асоціації Україна – Євросоюз та пов'язані з зобов'язаннями після набуття чинності Угоди про асоціацію. Прийнято низку нормативних актів для забезпечення більшої прозорості та публічності в діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

Реалізація цих реформ сприяла утвердженню в Україні нової демократичної моделі політичної системи європейського зразка, дозволила забезпечити на практиці принцип верховенства права, дотримання прав і свобод людини, народовладдя, належного управління. У контексті вказаного стратегічними пріоритетами для України залишаються:

- зміцнення демократії, верховенства права, забезпечення основних прав і свобод людини, зниження рівня бідності, боротьба зі злочинністю та корупцією, розвиток інститутів громадянського суспільства;

- співпраця з Європейським Союзом у здійсненні реформ, зокрема у модернізації судового та виборчого законодавства і внесенні відповідних змін до Конституції України за участі українських та європейських експертів разом з представниками Венеціанської комісії, а також додаткове навчання та обмін з інститутами Євросоюзу відповідними програмами у сфері правосуддя та внутрішніх справ;

- здійснення низки правових реформ, що адаптували б приватне та публічне право України до європейських і міжнародних стандартів;

- зміцнення європейської політики сусідства для поступового зближення з Євросоюзом на основі спільних цінностей і поглибленої участі України в політичних заходах, програмах та агенціях Євросоюзу.

2011 р. став певною мірою визначальним для розвитку відносин між Україною і Європейським Союзом. Завершено надскладні переговори щодо Угоди про асоціацію включно з поглибленою та всеохоплюючою зоною вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом (далі – Угода про асоціацію; 30 березня 2012 р. відбулося її парафування). Угода про асоціацію має доле-носне значення для України і закладає нові підвалини відносин між Україною та Євросоюзом на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції.

Україна послідовно виступає за юридичне закріплення гарантій безпеки для позаблокових держав, а також для тих, що добровільно відмовилися від ядерних арсеналів. Україна підтримує ідею посилення заходів довіри та зменшення рівня воєнної присутності в основних регіонах Європи, зокрема у Чорноморському.

З огляду на це прийняття у червні 2012 р. нової редакції Стратегії національної безпеки України та нової Воєнної доктрини України стало черговим значним кроком на цьому шляху. Україна прагне брати активну участь у процесах створення у Європі єдиного й неподільного безпекового простору, пропонуючи нові механізми забезпечення регіональної та глобальної безпеки, зокрема при вирішенні питань роззброєння і контролю над озброєннями, підвищення ядерної безпеки тощо, створення в Європі зони, вільної від ядерної зброї [4; 5].

Водночас перед українською владою постає завдання у проведенні більш відповідальної політики у царині соціальної справедливості та вдосконалення державного управління. Це знайшло своє відображення у посланні Президента України до Верховної Ради України на 2012 р. «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 р.». Цим документом визначено напрями та механізми реалізації відповідної державної політики, зокрема, передбачається вдосконалення норм та принципів політичного життя, що впливають з євроінтеграційної стратегії України, здійснення низки організаційних заходів, спрямованих на запобігання виникненню організованих злочинних угруповань і вчиненню ними злочинів [3].

Географічне й геополітичне становище України зумовлює особливу її вразливість щодо новітніх і традиційних викликів та загроз. Наявність «заморожених» і «гарячих» конфліктів поблизу її кордонів, нестабільність систем

енергопостачання, нелегальна міграція вимагають від України активних і рішучих дій у протистоянні цим загрозам.

Особливу тривогу викликає проблема наркотизації в Україні, рівень прояву якої набув характеру масштабної соціальної хвороби. Негативним чинником є той факт, що Україна потрапила у сферу дії міжнародного наркобізнесу і є транзитною країною на шляху героїну з Афганістану до Європи.

Іншим потенційним джерелом терористичної та кримінальної загрози Україні є значна кількість нелегальних мігрантів, які переміщуються територією держави до Західної Європи з кризових регіонів Росії, окремих країн Південно-Східної Азії, Близького Сходу і Перської затоки. З початку 2011 р. органи МВС затримали понад 12 тис. нелегальних мігрантів, з них понад 400 осіб входили до складу організованих злочинних угруповань.

Важливе значення для національної безпеки й захисту громадян від терористичних проявів має план заходів із протидії тероризму на 2011–2013 рр., затверджений Указом Президента України у вересні 2011 р., та Рішення РНБО України від 25 травня 2012 р. «Про заходи щодо посилення боротьби з тероризмом в Україні», що дозволить підвищити ефективність функціонування загальнодержавної антитерористичної системи [2; 7].

Створення й підтримка необхідного рівня захищеності життєво важливих інтересів усіх об'єктів безпеки, яка б гарантувала безпечний розвиток особи та суспільства досягаються за рахунок:

- забезпечення та виконання державою функцій гаранта безпеки громадянина, особи й суспільства, створення необхідної правової бази та механізму її застосування;
- інтеграція в європейський політичний, економічний і гуманітарний простір, що є стратегічним орієнтиром і системоутворювальним чинником розвитку України;
- забезпечення національної безпеки України шляхом подальшого реформування сектору безпеки та оборони, протидія актуальним загрозам;
- удосконалення організації та здійснення цивільного захисту на території України, якісне вдосконалення єдиної державної системи попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій, у тому числі подальша інтеграція її з аналогічними системами закордонних держав;

– пошук нових антикризових шляхів щодо глобальної економічної політики, для запобігання майбутнім кризам, формування механізмів протидії міжнародним фінансовим потрясінням, післякризове зростання;

– протидія загрозам в інформаційній сфері;

– розробка міжнародного співробітництва в галузі боротьби з транснаціональною злочинністю і тероризмом;

– приведення принципів функціонування енергетичного ринку України відповідно до стандартів Європейського Союзу, з урахуванням положень Резолюції Парламентської асамблеї ОБСЄ;

– створення і впровадження безпечних виробництв, пошук способів практичного використання екологічно чистих джерел енергії, прийняття невідкладних природоохоронних заходів в екологічно небезпечних регіонах України;

– прийняття Концепції та Державної цільової програми реформування та розвитку Збройних сил України до 2017 р.;

– захист довкілля, запобігання стихійним лихам та техногенним катастрофам; відновлення комунальної інфраструктури, утилізації відходів, екологічного контролю та моніторингу територій і об'єктів;

– подолання наслідків аварії на ЧАЕС, першочергово – відродження територій, віднесених до постраждалих, і забезпечення бар'єрних функцій Чорнобильської зони відчуження тощо.

Стрімкі зміни ситуації у світі, сучасні виклики й тенденції світового розвитку вимагають актуалізації українських підходів до дво- та багатостороннього співробітництва.

Для національної безпеки будь якої країни величезне значення має характер відношень та співробітництва з найближчими сусідами. Для України – це не тільки країни Євросоюзу, але й, в першу чергу, така могутня держава як Росія та країни СНД.

Важливість широкого співробітництва із Російською Федерацією, зокрема, обумовлена:

– великими обсягами двостороннього товарообігу;

– взаємодоповнювальним характером економік двох держав,

– спільністю культурно інформаційного простору;

– сталими гуманітарними зв'язками;

– оптимістичною умов двосторонніх газових контрактів 2009 р.;

– зміною умов постачання та формули ціноутворення на імпортований в Україну російський газ.

Одним із важливих пріоритетів співробітництва з країнами СНД Україна розглядає сферу енергетики, де спільні скоординовані дії зацікавлених держав мають забезпечити стійке та надійне енергопостачання країн СНД, створення необхідних умов для формування й ефективного функціонування спільного енергетичного ринку СНД.

Україна послідовно реалізує політику поглиблення співробітництва з новими інтеграційними об'єднаннями на євразійському просторі з урахуванням появи нової геополітичної реальності – Митного союзу Російської Федерації, Білорусі та Казахстану. В умовах глобальної економічної кризи і для прискорення модернізаційних процесів Україна буде розвивати стратегічний формат співпраці з Митним союзом, наповнений конкретним економічним та гуманітарним змістом.

Висновки

Національні інтереси України полягають у гармонійному поєднанні європейської стратегії з інтеграційними процесами на євразійському просторі як безпосереднього учасника і стратегічного партнера [3].

Європейська інтеграція і вступ до Євросоюзу не є одномоментним економічним і політичним явищем. З одного боку, для розвитку України як правової економічно розвиненої держави, вступ до Євросоюзу є необхідним і відіграє ключову роль у подальшій долі країни, з другого – не повинні ігноруватися інтереси українського народу, повинні бути передбачені усі наслідки, що з'являться після вступу.

Підтвердженням цьому є проведення в Брюсселі саміту Україна – Євросоюз, що відбувся 25 лютого 2013 р. Результати зустрічі підтверджують очікування. Зустріч показала, що Євросоюз зацікавлений у співпраці з Україною і Україна має можливість для підписання угоди про асоціацію, але за умови активних дій української сторони. Це один із важливих підсумків. [1].

Таким чином, оцінювання системи національної безпеки України на шляху до євроінтеграції забезпечує її функціонування та розвиток, конкурентноспроможність, визначає ступінь її готовності та ефективність цього шляху. А тому треба згрупувати всі сили і політичну волю, сприяти мобілізації усього українського суспільства щодо кардинальної зміни його свідомості.

Література

1. Пашков М.В. ЄС навряд чи погодиться на неповне виконання Україною його вимог / газета «Контракти». 27.02.2013.
2. План заходів із протидії тероризму на 2011–2013 рр., затверджений Указом Президента України у вересні 2011 р.
3. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році. – Звернення Президента України до Верховної Ради України VII скликання. – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2012. – 74 с.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8.06.2012 р. «Про нову редакцію Военної доктрини України». Уведене в дію Указом Президента України № 390/2012 від 8 червня 2012 р.
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8.06.2012 р. «Про нову редакцію стратегії національної безпеки України». Уведене в дію Указом Президента України № 389/2012 від 8 червня 2012 р.
6. Рішення РНБО України від 25 травня 2012 р. «Про заходи щодо посилення боротьби з тероризмом в Україні». Уведене в дію Указом Президента України № 388/2012 8 червня 2012 р.
7. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки: словник-довідник / відп. В.В. Рубан. – К.: Руське слово, 2012. – 57 с.
8. Чалий В.В. Євроінтеграція: чому Україні важливо зробити геополітичний вибір цього року» / газета «Контракти». 27.02.2013.

References

1. Pashkov, M. *The EU is unlikely to agree a partial implementation of its requirements by Ukraine*. Newspaper “Contracts”. 27.02.2013 (in Ukrainian).
2. *Plan on actions against terrorism 2011–2013*, approved by Order of the President of Ukraine in September 2011. (in Ukrainian).
3. *On the internal and external situation of Ukraine in 2012*. Appeal of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine of VII convocation. Kyiv, SE “SPC “Priorities”. 2012. 74 p. (in Ukrainian).
4. *The decision of the National Security and Defense Council of Ukraine from 8.06.2012*. “On the new version of the Military Doctrine of Ukraine” enforced by Order of the President of Ukraine daed 08.06.2012 (Decree N 390/2012) (in Ukrainian).
5. *The decision of the National Security and Defense Council of Ukraine 8.06.2012*. “On the new version of the National Security Strategy of Ukraine” was commissioned by the President of Ukraine from 8 June 2012. (Decree N 389/2012) (in Ukrainian).
6. *NSDC decision of Ukraine from May 25, 2012* “On measures to strengthen the fight against terrorism in Ukraine” enforced by Order of the President of Ukraine, dated June 08.06.2012 (Decree N 388/2012) (in Ukrainian).
7. Sytnyk, G.P. 2012. *National Management of National Security*. Dictionary. Ed. V.V. Ruban. Kyiv, Russian word. 57 p. (in Ukrainian).
8. Chaly, V. *European integration: why it is for Ukraine to make a geopolitical choice this year*. Newspaper “Contracts”. 27.02.2013. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 29.05.2013.

Коницула Тетяна Яківна. Кандидат геологічних наук. Доцент. Кафедра екології, Національний авіаційний університет, Київ, Україна. Освіта: Одеський гідрометеорологічний інститут, Одеса, Україна (1978). Напрямок наукової діяльності: екологічна безпека. Кількість публікацій: 20. E-mail: konitsula.t@gmail.com

T. Konitsula. Estimation of present national security of Ukraine

National Aviation University, Kosmonavta Komarova avenue, 1, Kyiv, Ukraine, 03680
E-mail: konitsula.t@gmail.com

The main purpose of national security - is to create and maintain the necessary level of protection of the vital interests of all security objects that would guarantee favorable conditions for the safe development of the individual and society.

Key words: European integration; national interests; national security; nature; people; society.

Konitsula Tatyana. Candidate of Geological Sciences. Associate Professor. Ecology Department, National Aviation University, Kyiv, Ukraine. Education: Odessa Hydrometeorological Institute, Odessa, Ukraine (1978). Research area: environmental safety. Publications: 20. E-mail: konitsula.t@gmail.com

Т.Я. Коницула. Оценка современной системы национальной безопасности Украины

Національний авіаційний університет, просп. Космонавта Комарова, 1, Київ, Україна, 03680
E-mail: konitsula.t@gmail.com

Рассмотрена система обеспечения национальной безопасности, создание и поддержание необходимого уровня защищенности жизненно важных интересов всех объектов безопасности, который бы гарантировал благоприятные условия для безопасного развития личности и общества.

Ключевые слова: евроинтеграция; национальная безопасность; национальные интересы; общество; природа; человек.

Коницула Татьяна Яковлевна. Кандидат геологических наук. Доцент. Кафедра экологии, Национальный авиационный университет, Киев, Украина. Образование: Одесский гидрометеорологический институт, Одесса, Украина (1978). Направление научной деятельности: экологическая безопасность. Количество публикаций: 20. E-mail: konitsula.t@gmail.com